

СЕТА, СВЕТА ЕТА, ПСОВАТ Е, АТ ПОСВЕ, ПО СВЕТА

Димитрије Јовановић, КЊИГЕ АФОРИЗАМА, „(П)освета“
и „Блефери“, издање аутора 1985/86. Краљево

У мноштву привалних издања у Краљево спадају и две књиге афоризама Димитрија Јовановића. Док је наслов „(П)освета“ ребус дотле би друга књига преведена (ко тај језик не познаје) гласила „Преваранти“ или ти „Лажни представљачи“. Првенац „Посвета“ се са лепо решених корица раздевичавља пред читаоцима на преносна значења: освета (борцима за моћ, политичкој олигархији, малограђанима, црвеној буржоазији), по света (блокови, траћи свет), сета (при присећању да револуција једе своју децу а често и деца своју револуцију), тако слижемо до вета против којих се буне ЕТА (револуционарна сепаралистичка баскијска организација), као и против окошталости рама ограничења, те тако по замисли сликара Радоша Ракуша ехо „Ета“ раскида мантинелу неједнако широких маргина и ослобођења практај гачца („вран пева на грани: дошли су вам црни дани“).

„Посвета“ врви од непрерађених алузија. У њој је афористичар некритичнији, као да нам нуди све из својих beleжница. И поред нејезгровитости, неуглазбљености, превлађујуће обичности има и раскошних афоризама, правих корла „Ни Платон није знао да ће после њега доћи Плотин“.

Јовановић најчешће користи црни хумор, иронију, сатиру па и виц. Теме су му: окована слобода, жељена будућност, субјекти и објекти, беседништво и ћуталаштво, поствареност... Често се и игра уз помоћ риме. Отуда и продужени дах: „Ја још читам Канта а теби колика је плата“, па она нужно не носи и духовитост. Јовановића интересује каква је будућност у бољој будућности, да ли сви могу у комунизам, јер он би да тамо пожурни, Јовановићу се мора опраштати аматерство ако после њега уследи прави руски ћилибар о трибунима „Кад год вас за говорницом видим поцрвеним па се и постидим“.

„Блефери“ је успешно опремљена књига захваљујући цртежима Бранислава Јаблановића и то је његова прва изложба олакко га физички више нема. И „Блефери“ су освојени политичким афоризмима, једнообразније озвученим. Поред слободе да стваралац буде утамничен, пошто ера техницизма човека више оробљава од било каквог затвора, Јовановић размисља о глупостима, правцима и смеровима, властољубљу, путу у комунизам, теорији и пракси, вођама... Код њега има и драча и софизама а и варијација на исту тему, не увек најбоље упакованих. Тако мења глупост у садашњем времену кроз све личне заменице да би изнео наравоученије да је друштво неко врло. Аутор пресликава текућу политику једне младе државе у изградњи са вождом и уз помоћ мит-а: „Некад је на врху било густо сада је само гужва“. Јовановић пева о истости после сваке револуције, о „отпуштању служавки“ и „примању кућних помоћница“, о дијалектици социјализма и капитализма, о рас-

кораку између речи и дела. О балканској затворености и расцепканости. „Рој пчела, какав обесхрабрујући податак федерацију“, је прела друге књиге.

Аутор се не крије од данка, али би да за живота стигне, ако може и „таксијем у ту бољу будућност“, да то сутра буде једном данас, можда је боља будућност пред чистиљаштем...

Јовановић покушава да распути многе стазе и богазе идеологија које „Габају право у мишљење“, зна да је то утопија, а себи задржава вапаје над изгубљеним косовским биткама: „Није ми жао Велике Србије жао ми ове мале“. Јовановић зна да песницима требају ћесари да би палили и зато каже: „Џезаре, поздрављају те радници“.

Има код Јовановића и произвољности, самозаљубљивости, држања придики, неодмерености: „Успешно су одњакали говор“, али му због његове божанске запитаности опраштамо: „Шта је радила милиција док је Диоген носио фењер?“.

Очито књига „Блефери“ има претензија на ванвременост мада је то више критика затечених стања у друштву. Аутору на брзини реаговања може и академов врт да пружи руку. Ту су проблеми неразвијеног и политизованог света. Њихова негативна ће настати са променом политике и иних деоба.

Обе Јовановићеве књиге су опремљене цртежима познатих краљевачких сликара Бранислава Јаблановића и Радоша Ракуша. (П)освета је уприличена Ракушевим цртежима и чини се да су његове рицане животиње, како због лоше штампе тако и због неприлагођености цртежа рапавом и неоплемењеном папиру, изгубљене као мрље при месечини. У другој књизи „Блефери“ се јавља Бранислав Јаблановић чије илуминације и цртежи говоре више о народу ових географских ширина од васколиког начертанија современих звездочатаца на ползу народа Србског овом приликом о његовим цртежима рећићемо нешто више. Јаблановић је оставио тестамент како о пустарама паганским, тако и о манастиру — граду и тврђави државотворја живота и културе балканског барбарогенија. „Блефери“ су књига са преко педесет репродукција: цртежа, скица, илуминација, вињета, крокија у којима се буде симболи: грифони и жртвени дарови, путири и сатњици, скиптари и мачуге, чираци и крстаче...

Јаблановић је на граници између наивног и пионирског, *антиакадемског*. За његову оригиналност и самосвојност има да захвали чињеници да је мимомислао школу. Ослобођен страха епигонства Јовановић је сигуран у своје визије, не мора се ослобађати научног да би дошао до свог цртежа већ га осваја уз помоћ непресушне маште и упорног цртања. У цртежу развија илустративно и гротеконо, а откривалачке способности су га увеле у надреално и фантастично. У своје фантазматоричне визије уноси корене староставне Србије, од пагана преко богумила и живља средњовековне немањичке државе до етнографски очуваних села и горштака који још не крећу у печалбу, у чијем суселству види Жичу која га гледа из мноштва векова.

Јаблановићев свет мистике и поетских надахнућа вуче корене из дечаштва одељеног од божјег храма само девичански чистом реком, пуном грора, и распеваних али каткад ветровима бичеваних пустољних дубрава што окружују преотоницу његове маште — Костурницу, приклоњену уз окоројевићко језгро, поред које је био и остао и себар и деспот својих снохвалица. Та сновивења претаче у цртеже, користећи туш са пером, лавирани цртеж и темперу, појачавајући на тај начин светлости и сенке при којим извлачи мноштво боја из предања са здравицама православаца. Попут самоуког зографа Јаблановић брани од заборава историју источне варијанте европске цивилизације својом осећајношћу, надреалном надахнутошћу снажног темперамента са нешто сировијим цртежом али животним и студиозним. То је веристички ос-

мишљена минучиозност заокупљена бројним лицима као и детаљима каткада и на уштрип владања композицијом.

Јаблановић приказује вапшар људске пропасти, нуди своју естетику мноштва фигура и запитаних лица са линијом преполовљеног чела (подељеног човека). Лисови су често преображене позоришне или куренске маске. Линије (нарочито руку и лица) су ослобођене: упредене и дрхтаве, лавирају као Мунков крик. Народ је често под записом, види провићења, духове својих предака: на кори дебла, у крошњи хајдучке састанке... Лица извиру као амерички председници из стене и Јаблановић их свесно деформише. У његове цртеже процесија временом нахруле реквизијами, мисе за мртве, литургије, опела, и то почне попримати апокалиптичне и катаклизматичне размере... Људско лице се преображава у згуну корена кукоруза-таргута... Монаси беже од болести на реку где пецају рибу и пуне сепете, властела и земљопоседници охоли и презрива погледа са смољуљком уредби у рукама, арлекини и дворске луде прете смрти шах одеждом, сељани се бране од ње чокањима и џеповима и фукама... Јаблановићева вићења каткада варирају као да то нису очи већ камера која хвата само један план. Људе умештавају стабла и жбунови а усмеравају брегови са прољима. Упретнут ован вуче кола помора. Над лица се надвија и болно небо. Људи су често окренути леђима једни другима али су духовна стања која испливавају слична. Јаблановић радо користи метафору да би указао на маленкост човекову (моћ природе — огромни стилизовани осамљени дубови) према људима прилепљеним за земљу. Поступно тај однос преноси на људске скупине супротстављајући им у позадини силнијег човека (сељака, монаха, најчешће погуреног) који не уме бити власник злих погледа већ окренут праштању, молитви без греха и вечној трпњи...

Поред цртежа у „Блеферима“ Јаблановић нам кроз пропрапа објашњења нуди и неке лепе синониме: руке могу бити и хваталке, мозак мислионица, а Велики ждероња има и оно за радничку класу — девојчурак... Има код Јаблановића настојања на нечему јер осећа потребу да много прича мада је све то могао да каже и са мање симболике, редуцирањем. Но у овако лепо опремљеној књизи где се због широке читалачке публике и тражи доста илустративног и много гротескног, има оправданости. Па кад са његовог „спомена“ пише за преминулог: „Бог да му душу прости, а умре од памети веселник“, или „од много причано“, Јаблановић као да и сам предвиђа и очекује такву судбину.